

Thực hành tiếng Việt

Biệt ngữ xã hội

Hoạt động
khởi động

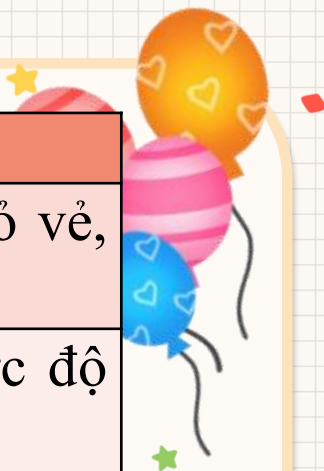
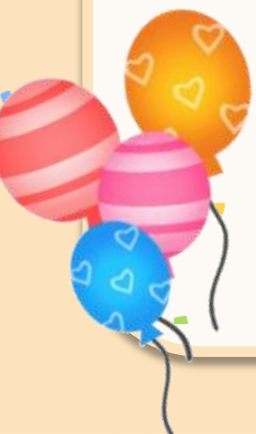

Hoạt động khởi động

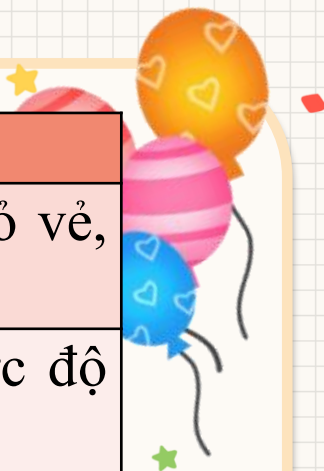
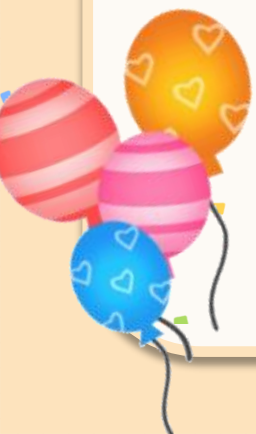
*Em hãy nối các từ ở cột A
với cột B sao cho phù
hợp. Theo em, đối tượng
nào hay sử dụng những
từ ngữ này.*

A		B
Lừa gà		Chỉ những người cư xử như trẻ con, thích thể hiện, tỏ vẻ, nghịch dại...
Ra dẻ		Mang ý nghĩa xui xẻo, mệt mỏi, buồn phiền đến mức độ chua chát
Ao chình		Chỉ một người có kỹ năng, trình độ vượt xa các đối thủ khác
Ô dề		là lừa dối, giảng bày lợi dụng tầm ảnh hưởng để trục lợi và gây hại trực tiếp hoặc gián tiếp cho người khác
Xu cà na		Động từ diễn tả hoạt động vui chơi, bộc lộ bản chất của mình bất chấp hoàn cảnh xung quanh
Trẻ trâu		Chê ai đó làm màu nhưng với thái độ giấu cợt nhẹ nhàng, vui nhộn
Quẩy		đánh giá về độ "phá hoại" hay sự vô dụng của một ai đó
Báo		Chỉ những thứ bị làm quá lên, không giống ai

A		B
Lừa gà		Chỉ những người cư xử như trẻ con, thích thể hiện, tỏ vẻ, nghịch dại...
Ra dẽ		Mang ý nghĩa xui xẻo, mệt mỏi, buồn phiền đến mức độ chua chát
Ao chình		Chỉ một người có kỹ năng, trình độ vượt xa các đối thủ khác
Ô dề		là lừa dối, giảng bầy lợi dụng tầm ảnh hưởng để trục lợi và gây hại trực tiếp hoặc gián tiếp cho người khác
Xu cà na		Động từ diễn tả hoạt động vui chơi, bộc lộ bản chất của mình bất chấp hoàn cảnh xung quanh
Trẻ trâu		Chê ai đó làm màu nhưng với thái độ giấu cợt nhẹ nhàng, vui nhộn
Quẩy		đánh giá về độ "phá hoại" hay sự vô dụng của một ai đó
Báo		Chỉ những thứ bị làm quá lên, không giống ai

Hình thành kiến thức

I

Tìm hiểu lý thuyết

1

Phân tích ví dụ

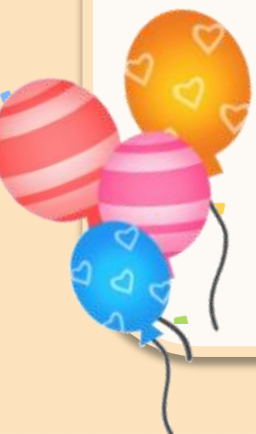
*Hs đọc thầm phần tri thức ngữ
văn về Biệt ngữ xã hội trang 16
(chú ý đến các ví dụ)*

1

Phân tích ví dụ

*HS xem lại PHT ở phần khởi động
và Ghi lại từ có hình thức ngữ âm
mới lạ vào cột 1; từ có nét nghĩa
mới so với các từ đã có vào cột 2.*

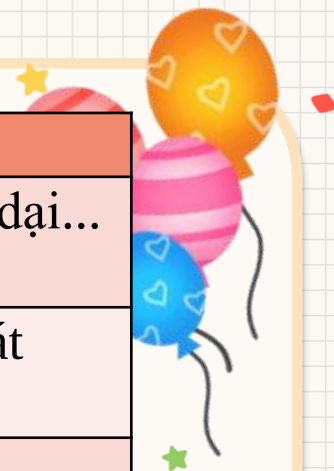
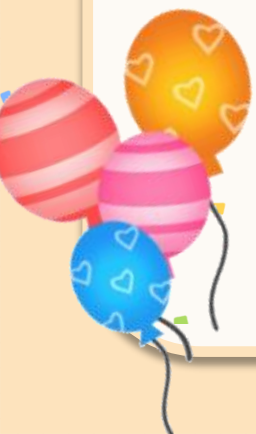

từ có hình thức
ngữ âm mới lạ

từ có nét nghĩa mới so
với các từ đã có

A		B
Lừa gà		Chỉ những người cư xử như trẻ con, thích thể hiện, tỏ vẻ, nghịch dại...
Ra dẽ		Mang ý nghĩa xui xẻo, mệt mỏi, buồn phiền đến mức độ chua chát
Ao chình		Chỉ một người có kỹ năng, trình độ vượt xa các đối thủ khác
Ô dề		là lừa dối, giảng bầy lợi dụng tầm ảnh hưởng để trục lợi và gây hại trực tiếp hoặc gián tiếp cho người khác
Xu cà na		Động từ diễn tả hoạt động vui chơi, bộc lộ bản chất của mình bất chấp hoàn cảnh xung quanh
Trẻ trâu		Chê ai đó làm màu nhưng với thái độ giấu cợt nhẹ nhàng, vui nhộn
Quẩy		đánh giá về độ "phá hoại" hay sự vô dụng của một ai đó
Báo		Chỉ những thứ bị làm quá lên, không giống ai
(1)		(2)

**từ có hình thức
ngữ âm mới lạ**

Ra dẻ, ao chình, Ô dề,
Xu cà na, trẻ trâu

**từ có nét nghĩa mới so
với các từ đã có**

Lùa gà; quẩy; Báo

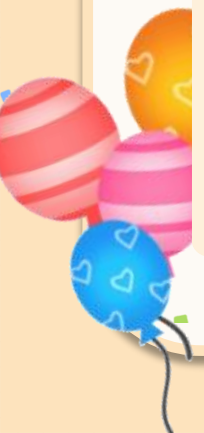
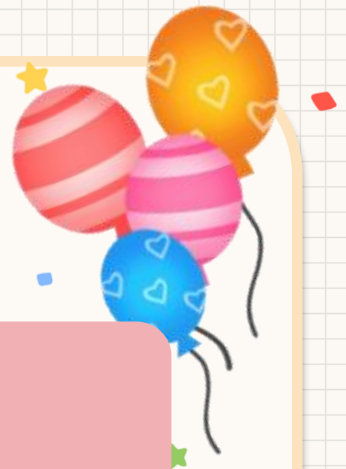

2

Kết luận

Khái niệm

Biệt ngữ xã hội là một bộ phận từ ngữ có đặc điểm riêng. Có khi đặc điểm riêng của biệt ngữ thể hiện ở ngữ âm. Có khi đặc điểm riêng của biệt ngữ thể hiện ở ngữ nghĩa.

2

Kết luận

*Trong các văn bản,
dấu hiệu nào để
nhận diện biệt ngữ?*

2

Kết luận

Do những đặc điểm khác biệt như vậy, trong văn bản, biệt ngữ thường được in nghiêng hoặc đặt trong dấu ngoặc kép và được chú thích về nghĩa.

2

Kết luận

2

Kết luận

Điều kiện

Biệt ngữ xã hội hình thành trên những quy ước riêng của một nhóm người nào đó, vì thế chúng thường được sử dụng trong phạm vi hẹp.

Chỉ những người có mối liên hệ riêng với nhau về nghề nghiệp, lứa tuổi, sinh hoạt, sở thích,...và nắm được quy ước mới có thể dùng biệt ngữ để giao tiếp

2

Kết luận

Nên sử dụng biệt ngữ như thế nào?

2

Kết luận

Biệt ngữ xã hội chỉ nên
sử dụng hạn chế, phù
hợp với đối tượng và
mục đích giao tiếp

Cần tránh dùng biệt
ngữ trong những hoàn
cảnh giao tiếp bình
thường

Hoạt động luyện tập

1

Bài tập 1

1

Bài tập 1

Chỉ ra biệt ngữ xã hội ở những câu sau và cho biết dựa vào đâu em khẳng định như vậy. Hãy giải nghĩa các biệt ngữ đó

a. Năm lên sáu, cung thiếu nhi thành phố có cuộc tuyển “gà” khắp các trường tiểu học, tôi cũng được chọn gửi đến lớp năng khiếu.

(Ngô An Kha, Tìm mảnh ghép thiếu)

“gà” là biệt ngữ

Dấu ngoặc kép và sự khác thường về nghĩa của từ “gà” cho ta biết điều đó.

“Gà” ở đây để chỉ những học sinh được chọn luyện để thi đấu (liên hệ đến gà chọi), chứ không phải là con vật, một loại gia cầm

b. Ôn tập cẩn thận đi em. Em cứ “tủ” như vậy, không trúng đề thì nguy đấy.

“tủ” là biệt ngữ

Trong câu này, nghĩa của từ “tủ” được dùng không thông dụng, hoàn toàn khác với nghĩa gốc - một dấu hiệu đặc trưng của biệt ngữ.

“Tủ” có nghĩa là chỉ tập trung học một nội dung nào đó để thi theo kiểu may rủi, nếu trúng đề thì làm bài tốt, chứ không phải là cái tủ đựng đồ

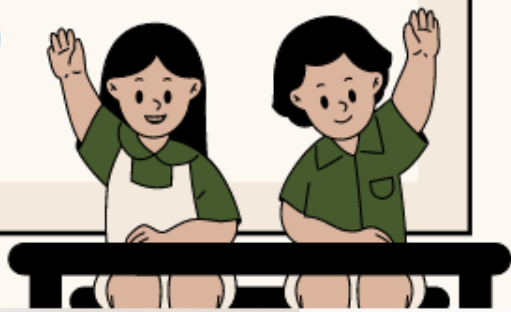

2

Bài tập 2

Cái việc lơ đãng rất hữu ý đó, cái chuyện bỏ quên hộp thuốc Lào vẫn là một ám hiệu của Cai Xanh dùng tới mỗi lúc đi tìm bạn để “đánh một tiếng bạc lớn” nghĩa là cướp một đám to. (Nguyễn Tuân, Một đám bắt đặc chí)

Vì sao ở câu trên, người kể chuyện phải giải thích cụm từ “đánh một tiếng bạc lớn”?

Câu được dẫn có sử dụng biệt ngữ “đánh một tiếng bạc lớn”. Khi dùng biệt ngữ đó, tác giả biết rằng, số đông độc giả sẽ cảm thấy lạ, khó hiểu. Do vậy, tác giả thấy cần giải thích để người đọc hiểu được nghĩa của câu

Theo em, tác giả dùng cụm từ đó với mục đích gì?

Tái hiện chân thực cách nói năng trong nội bộ một nhóm người mưu toan làm những việc mờ ám, không muốn để người ngoài biết được.

3

Bài tập 3

Ví dụ

(1) Trong phóng sự “Tôi kéo xe” của Tam Lang (viết về những người làm nghề kéo xe chở người thời trước Cách mạng tháng Tám năm 1945), có đoạn hội thoại:

- *Mày đã “**làm xe**” lần nào chưa?*
- *Bẩm, chúng cháu làm bao giờ cả.*

(2) Trong “Cạm bẫy người” của Vũ Trọng Phụng – một tác phẩm vạch trần trò gian xảo, bịp bợm của những kẻ đánh bạc trước năm 1945 – có câu: Tôi rất lấy làm lạ là vì cứ thấy hai con **chim mòng** thắng trận, ù trần đi mà nhà đi săn kia đã phí gần hai mươi viên đạn.

Nhiệm vụ

- Nêu tác dụng của việc sử dụng biệt ngữ xã hội (in đậm) trong các trường hợp trên.
- Đọc tác phẩm văn học, gặp những biệt ngữ như thế, việc đầu tiên cần làm là gì?

3

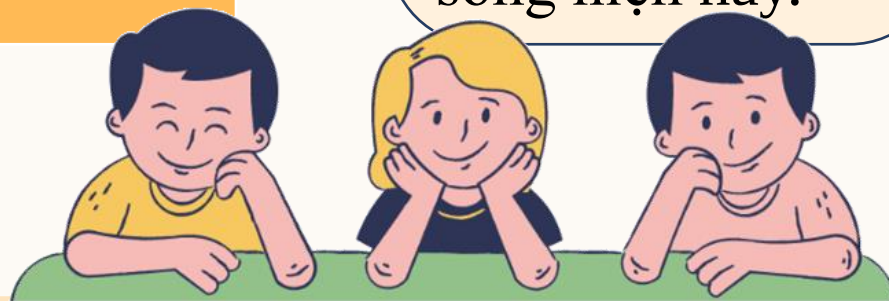
Bài tập 3

Tác dụng của việc sử dụng biệt ngữ

Trong phóng sự “Tôi kéo xe” của Tam Lang: “làm xe” có nghĩa là làm nghề kéo xe chở người

Trong “Cạm bẫy người” của Vũ Trọng Phụng: chim mòng có nghĩa là người chơi bạc, nhà đi săn có nghĩa là chủ sòng bạc, hai mươi viên đạn nghĩa là hai mươi đồng bạc.

Người đọc được hiểu thêm về cung cách sinh hoạt, cách nói năng của những đối tượng khá đặc biệt, rất xa lạ so với cuộc sống hiện nay.

4

Bài tập 4

Chỉ ra biệt ngữ trong các đoạn hội thoại sau và nhận xét về việc sử dụng biệt ngữ của người nói:

a.

- Cậu ấy là bạn con đấy à?
- Đúng rồi, bố. Nó lầy quá bố nhỉ?

b.

- Nam, dạo này tớ thấy Hoàng buồn buồn, ít nói. Cậu biết vì sao không?
- Tớ cũng hém biết vì sao cậu ơi

Chỉ ra biệt ngữ trong các đoạn hội thoại sau và nhận xét về việc sử dụng biệt ngữ của người nói:

a.

- Cậu ấy là bạn con đấy à?
- Đúng rồi, bố. Nó lầy quá bố nhỉ?

- **lầy** là biệt ngữ.

- Trong ngữ cảnh khác, chẳng hạn nói với bạn bè một cách suồng sã, có thể sử dụng từ lầy với nghĩa là lười thôi, nhếch nhác, chơi không đẹp. Nhưng khi nói với bố mẹ như trong ngữ cảnh này, sử dụng biệt ngữ lầy hoàn toàn không phù hợp.

b.

- Nam, dạo này tớ thấy Hoàng buồn buồn, ít nói. Cậu biết vì sao không?
- Tớ cũng hem biết vì sao cậu ơi

- Biệt ngữ **hem** có nghĩa là “không” theo cách nói của lớp trẻ hiện nay.
- Tuy nhiên, trong trường hợp này, dùng biệt ngữ cũng không phù hợp, vì người nói cần trả lời một cách nghiêm túc câu hỏi của bạn, thể hiện sự quan tâm đến trạng thái tâm lý của một người bạn khác.

Hoạt động vận dụng

Hoạt động vận dụng

Tìm ít nhất 5 biệt ngữ xã hội của giới trẻ và điền thông tin vào bảng sau

Biệt ngữ xã hội

Ý nghĩa

Biệt ngữ xã hội

Ý nghĩa

Chém gió

Nói những chuyện phiếm cho vui, thường có xu hướng bịa đặt thêm một phần hay phóng đại, nói quá lên một chút.

Thả thính

cố tình lôi cuốn, hấp dẫn ai đó, làm cho họ thích mình và nảy sinh tình cảm thông qua những câu nói, hình ảnh, dòng trạng thái....

Xà lơ

Nói sai hết trơn hết trọi

Còn cái nịt

mất hết, không còn giá trị gì

Tác động
vật lý

Hành động bạo lực, thượng cẳng tay, hạ cẳng chân,

Hoạt động vận dụng

Theo em, khi viết một bài văn phân tích tác phẩm văn học có nên sử dụng các biệt ngữ xã hội mà em vừa tìm được không? Vì sao?